

Svedvi kyrka

Fönster- och fasadrenovering

Antikvarisk rapport

Berga 4:21
Svedvi socken
Hallstahammars kommun
Västmanland

Tobias Mårud

Svedvi kyrka

Fönster- och fasadrenovering

Antikvarisk rapport

Berga 4:21
Svedvi socken
Hallstahammars kommun
Västmanland

Tobias Mårud

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2014

Omslagsfoto: Svedvi kyrka sedd från nordöst. Foto: Tobias Mårud.

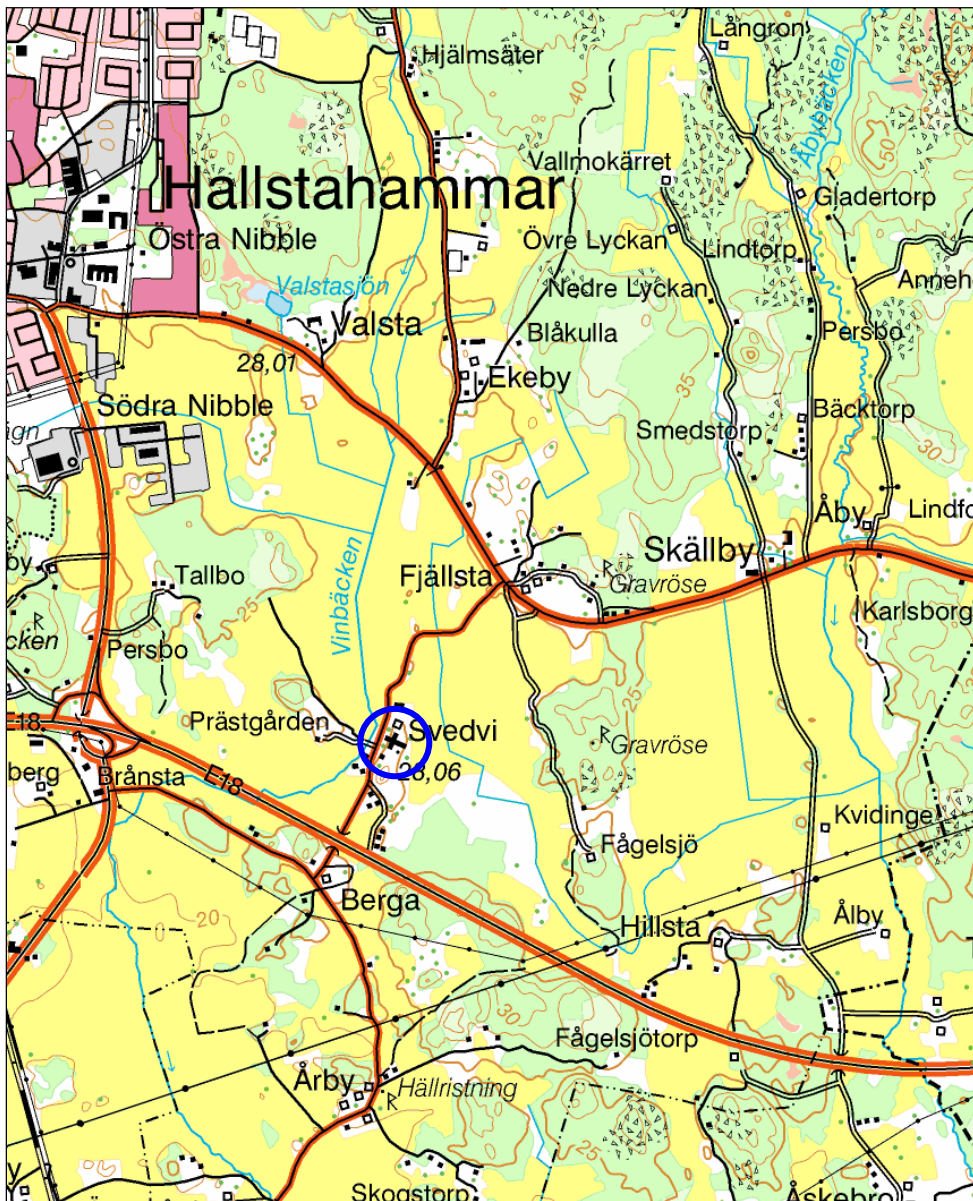
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-364-4

Tryck: Just Nu, Västerås 2014.

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund	5
Historik.....	5
Genomförande	6
Resultat	13
Referenser.....	14
Kart- och arkivmaterial	14
Otryckta källor.....	14
Litteratur.....	14
Tekniska och administrativa uppgifter	14

Figur 1. Svedvi kyrkas läge, markerat med en ring. Utdrag ur Gröna kartan. Skala 1:25 000.

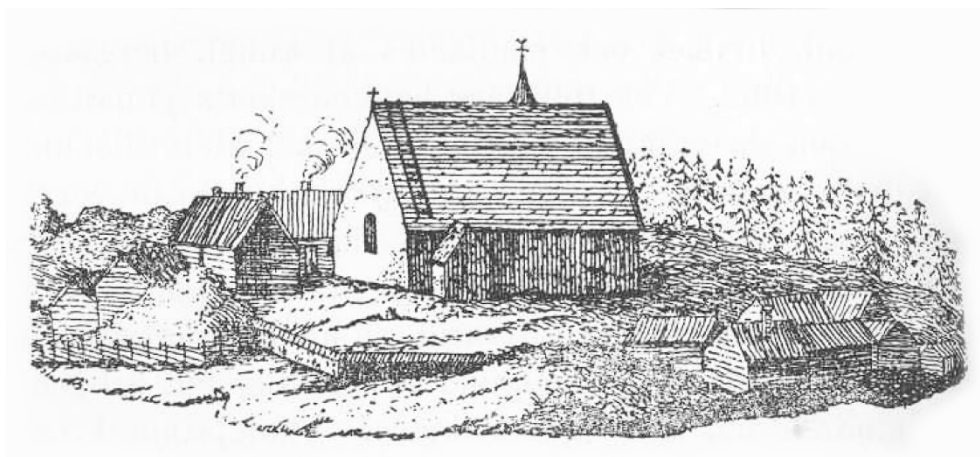
Inledning

Under 2013 har en renovering av fönstren i Svedvi kyrka genomförts. I och med arbetet avfärgades även kyrkans slätputsade partier. Tillstånd till arbetet gavs av Länsstyrelsen 2012-01-30 med dnr 433-4932-2011. Stiftelsen Kulturmiljövård anlätades för antikvarisk medverkan.

Bakgrund

Historik

Svedvi kyrka uppfördes troligen omkring år 1300.¹ Ursprungligen hade kyrkan ett innertak av trä vilket ersattes med stjärnvalv under 1400-talets senare hälft. Västra gavelns romanska fönsteröppning kan vara ett spår från tiden för valvslagningen. Förmodligen byggdes sakristian vid samma tid.

Figur 2. Illustration av Svedvi kyrka i Olof Graus "Beskrifning öfver Wästmanland" 1754.

En omfattande upprustning och förnyelse genomfördes 1771. Kyrkans, tidigare sannolikt medeltida, fönsterindelning frångicks genom att östra gavelns trekopplade fönster slogs samman till en enda stor fönsteröppning. I samband med detta togs också ett tvåkopplat fönster på södra långsidan bort och ersattes med ett större. Detta placerades emellertid mer förskjutet åt mitten. Samtidigt lät man hugga upp en fönsteröppning på den förut troligen fönsterlösa norra långsidan.

Vid en omfattande renovering år 1897 ersattes det gamla vapenhuset med ett nytt, tegelmurat med större portaler och med små fönster på långsidorna. Fasadernas spritrappning lagades och nya fönstersnickerier blev insatta. Korets fönster försågs med glasmålning som avbildade de fyra evangelisterna.

År 1933 tillverkades innerbågar till fönstren, vilka försågs med blyinfattat antikglas i färgerna grönt, gult, blått och rosa. I samband med den stora omgestaltningen av kyrkan 1956 önskade arkitekten avlägsna de enligt honom grälla glasrutorna men så blev inte fallet. Flera andra åtgärder blev emellertid utförda. Kopparklädda ingångsdörrar tillkom och västra gavelns länge dolda, medeltida fönster blev åter frilagt.

¹ Ahlberg Björklund 2000 s. 246, Hammarskiöld 2005.

År 1968 lagades och avfärgades kyrkans fasader, enligt uppgift med Hälsingborgskalk. Senaste mer omfattande fönsterrenoveringen genomfördes 1994.

Figur 3. Kyrkan och klockstapeln samt prästgårdens byggnader i söder och fattigstugan i norr. Lantmäteristyrelsens arkiv, avmätning av prästgårdens ägor 1780, akt: T57-30:1.

Genomförande

Fönster

Samtliga fönsteröppningar är stickbågiga i varierande storlek, utom den romanska fönsteröppningen i västra gavelröstet vilken är rundbågig. Längsidornas yttre fönsterbågar är indelade i spröjsverk med 16 rutor av munblåst klarglas. I östra gavelns yttre fönsterbåge sitter 9 större rutor av frostat glas. Västra gavelns fönster är det enda med bevarad medeltida storlek. Med undantag av korfönstret, vilket försågs med nya bågar 1956, är ytterbågarna från 1897. Fönstren renoverades senast 1994 och snickerierna var innan åtgärd målade med vittrad linoljefärg i ljusgrå kulör. Underhållsintervallet är i enlighet med vård- och underhållsplanen.

Figur 4. Den romanska fönsteröppningen i västra gaveln innan åtgärder... Foto: Tobias Mårud.

Figur 5. ...och efter åtgärder. Foto: Tobias Mårud.

Figur 6. Norra fasadens fönster innan åtgärder... Foto: Tobias Mårud.

Figur 7. ...och efter åtgärder. Foto: Tobias Mårud.

Figur 8. Sakristians fönsteröppning innan åtgärder... Foto: Tobias Mårud.

Figur 9. ...och efter åtgärder. Foto: Tobias Mårud.

Figur 10. Korfönstret innan åtgärder... Foto: Tobias Mårud.

Figur 11. ...och efter åtgärder. Foto: Tobias Mårud.

Figur 12. Södra fasadens östra fönster innan åtgärder... Foto: Tobias Mårud.

Figur 13. ...och efter åtgärder. Foto: Tobias Mårud.

Figur 14. Södra fasadens västra fönster innan åtgärder... Foto: Tobias Mårud.

Figur 15. ...och efter åtgärder. Foto: Tobias Mårud.

Figur 16. Vapenhusets östra fönster innan åtgärder... Foto: Tobias Mårud.

Figur 17. ...och efter åtgärder. Foto: Tobias Mårud.

Figur 18. Vapenbusets västra fönster innan åtgärder... Foto: Tobias Mårud.

Figur 19. ...och efter åtgärder. Foto: Tobias Mårud.

Renoveringsarbetet inbegrep endast målning, några virkeslagningar var inte nödvändiga. Arbetet innefattade förarbete med rengöring, avlägsnande av löst sittande färg och kitt, oljning, med Jupex 45 Kinesisk träolja bruten i kulör S 3502-G, och kittning med linoljekitt. Därefter mellanstrykning och färdigstrykning med linolfärg från Wibö i kulör S 3502-G.

Figur 20. Detalj av södra fasadens östra fönster innan åtgärder... Foto: Tobias Mårud.

Figur 21. ...och efter åtgärder. Foto: Tobias Mårud.

Figur 22. Även här detalj av södra fasadens östra fönster innan åtgärder... Foto: Tobias Mårud.

Figur 23. ...och efter åtgärder. Foto: Tobias Mårud.

Figur 24. Då bågarerna är fastskruvade målades de stängda, med bl.a. hopmålade gångjärn som följd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 25. Färgstänk på solbänk av sandsten i vapenhusets västra fönsteröppning. Foto: Tobias Mårud.

Figur 26. Sakristians fönster uppvisar bubblor i färgen, det är från äldre färgskikt som trots bubblor bedömts vara i god kondition. Foto: Tobias Mårud.

Puts

Fasaderna har en spritputs med natursingel, avfärgad med kalkfärg i blekgul nyans. Dörr- och fönsteromfattningar, hörnkedjor samt ett blinderingskors på vapenhusets gavel är slätputsade i vit kulör. Fasaderna renoverades senast 1968, då de lagades med kalkbruk och avfärgades med dubbelstampad Hälsingborgskalk. Slätputsen uppvisade innan åtgärderna algpåväxt och putsbortfall samt var delvis bättringsmålade med akrylatfärg.

För putsarbetet användes hydrauliskt kalkbruk från Finja och för avfärgningen opigmenterad kalkmjölk från Mälarkalk, bestående av våtsläckt Kulekalk och kalkvatten. Avfärgning av lagad spritputs bröts på plats.

Figur 27. Blinderingskorset i vapenhusets gavel uppvisade putsskador, färgflagnig och bättringsmålning med akrylatfärg. Foto: Tobias Mårud.

Figur 28. Blinderingskorset efter åtgärder, lagningar i spritputsen har senare avfärgats. Foto: Tobias Mårud.

Figur 29 och 30. Slätputsens flagade på många ställen, här på vapenhuset, s.k. "äggskafeffekt" där avfärgningen släpper från underlaget. Foto: Tobias Mårud.

Figur 31 och 32. Partierna med figur 29 och 30 efter åtgärder. Foto: Tobias Mårud.

Figur 33. Övre delen av kyrkans sydvästra hörn hade kraftigare sprickebildning samt skador i puts och avfärgning. Foto: Tobias Mårud.

Figur 34. Det slätputsade området åtgärdades men sprickan finns kvar i det spritputsade partiet. Foto: Tobias Mårud.

Figur 35. Lagning av spritputs under fönstret i norra fasaden. Foto: Tobias Mårud.

Figur 36. Samma lagning efter avfärgning. Foto: Tobias Mårud.

Figur 37. Sakristians nordöstra hörn efter åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 38. Sakristians nordvästra hörn efter åtgärd. Här syns en tydlig nyansskillnad mellan norra och östra fasadens hörnkedja, samt färgstänk på sockeln. Foto: Tobias Mårud.

Figur 39. Detalj av kyrkans nordvästra hörn efter avfärgning. Foto: Tobias Mårud.

Figur 40. Omålat parti, östra gavelns norra kantkedja. Foto: Tobias Mårud.

Figur 41. Omålad bättringslagning under sakristians fönster. Foto: Tobias Mårud.

Figur 42. Korffönstrets smyg bar, åtminstone delvis, inte avfärgats. Foto: Tobias Mårud.

Resultat

Målningen av fönstren är väl utförd. Förutsättningarna var inte alltid ideala exempelvis är framförallt södra fasadens spröjsar ganska nedslitna vilket gör arbetet med kittning svårare. Det medvetna bevarandet av äldre färgskikt är viktigt ur antikvarisk synpunkt men har delvis påverkat slutresultatets ytfinish.

Putsrenoveringen och avfärgningen av fasadernas slätputsade partier är utförd med varierat resultat. Det är delvis välutfört men framför allt avfärgningen dessvärre delvis slarvigt gjort, med för tjock färg eller vid för kallt väder. Det finns kulörskillnader, kraftiga spår av penselstrykning, en del kvarvarande borst och på sina håll omålade partier. Detta till trots är arbetena godkända och har följt länsstyrelsens beslut.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Lantmäteristyrelsens arkiv:
Akt: T57-30:1.

Otryckta källor

Hammarskiöld, Rolf: Karakterisering av Svedvi kyrka. Västerås stift 2005.

Litteratur

Ahlberg, Hakon och Björklund, Staffan. 2000. Västmanlands kyrkor i ord och bild; Förlag Staffan Björklund Borlänge.

Grau, Olof. 1754. Beskrifning öfver Västmanland med sina städer, härader och socknar. Utg. av Västmanlands Allehanda. Nytryck 1904. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:	13082
Länsstyrelsen dnr:	433-4932-2011
Fastighetsbeteckning:	Berga 4:21
Landskap:	Västmanland
Län:	Västmanlands län
Socken:	Svedvi
Beställare	Hallstahammars kyrkliga samfällighet
Entreprenör: fönster	Målerispektrum AB Västerås
Entreprenör: puts	Eskilstuna Mur & Puts AB
Antikvarisk medverkan:	Tobias Mårud Stiftelsen Kulturmiljövård Stora gatan 41 722 12 Västerås

